

Příspěvková organizace jako pachatel trestného činu

LIBOR VAŠÍČEK / MATÚŠ BALIAK

LEGAL PARTNERS, ADVOKÁTNÍ KANCELÁŘ, S. R. O.

V aktuálním článku navazujeme na předchozí příspěvky publikované ve *Věstníku AMG*, které se zabývaly pravidly hospodaření příspěvkových organizací a právní odpovědností jejich ředitelů. Tentokrát bude pozornost zaměřena na trestní odpovědnost samotných příspěvkových organizací, především pak na její právní ideové základy, na potenciálně páchané trestné činy a na arzenál trestů, které za ně mohou trestní soudy uložit, jakož i na hranice trestání těchto institucí.

Trestní odpovědnost právnických osob

Sílicí společenský vliv právnických osob (zejména obřích korporací), rozmach jejich nezákonných aktivit ohrožující hospodářskou stabilitu, zneužívání komplikovaných rozhodovacích procesů k páchání trestné činnosti a s tím spojená nemožnost prosazení individuální trestní odpovědnosti, byly hlavními argumenty, které přesvědčily zákonodárce o nutnosti zavedení trestní odpovědnosti právnických osob.

Z pohledu teorie je přitom právnická osoba umělým výtvořem, fikcí bez vůle, která není způsobilá založit svou trestní odpovědnost vlastním zaviněným jednáním. Za účelem překlenutí tohoto teoretického problému byl vytvořen institut přičitatelnosti. Právnické osobě je tak trestný čin přičítán (hledí se na ni jako na pachatele), pakliže je spáchán v jejího zájmu, nebo v rámci její činnosti vymezené v zakladatelském dokumentu, tedy například i zřizovací listině příspěvkové organizace. Právnické osobě je však přičítán pouze ten trestný čin, který spáchal

člen jejího statutárního, kontrolního nebo dozorčího orgánu, jiná osoba ve vedoucím postavení oprávněná za právnickou osobu jednat (na základě jiného předpisu, např. zaměstnanci, prokuristi nebo obchodní zástupci), zaměstnanec při plnění pracovních úkolů nebo osoba s rozhodujícím vlivem (v případě příspěvkových organizací zejména zřizovatel). Pouze tyto osoby z pohledu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob nahrazují svým jednáním neexistující vůli právnické osoby. V případě zaměstnance je navíc přičitatelnost jeho počínání na vrub právnické osobě podmíněna udělením pokynu, opomenutím jeho udělení nebo nedostatečnou kontrolou jeho pracovní činnosti. Jde přitom o koncept souběžné nezávislé trestní odpovědnosti fyzických a právnických osob, což v praxi znamená, že pokud zaměstnanec i zaměstnavatel naplní znaky trestného činu, budou souzeni oba. Do dnešního dne přitom byly, dle informací z Rejstříku trestů, trestními soudy odsouzeny stovky právnických osob, přičemž počet udělených trestů nadále meziročně stoupá.

Trestné činy a tresty

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, má povahu doplňkového předpisu k trestnímu zákoníku a trestnímu řádu. Výčet speciálních, právnickým osobám na míru ušitých, trestných činů bychom v něm hledali marně – jeho současná podoba stanoví obecnou odpovědnost právnických osob za všechny trestné činy s výjimkou úplného výčtu zločinů a přečinů, u nichž z principu nepřichází jejich trestní odpovědnost

v úvahu, např. trestný čin dvojího manželství či třeba opilství.

Je rovněž absurdní, aby byla právnická osoba odsouzena k trestu odnětí svobody nebo domácího (sídelního?) vězení. Zřejmé rozdíly v charakteristických trestních i obecně definičních znacích právnických a fyzických osob tak činí systém trestů neúčelným pro právnickou osobu – pachatele. Právnická osoba je rovněž založena na jiných hodnotách, přičemž tou hlavní, kterou postihuje i speciální systém ukládání trestů, je výkon její činnosti. Mimo typického trestu peněžitého, trestu propadnutí majetku nebo zákalu činnosti, který mimochodem na právnickou osobu vzhledem k účelu jejího založení dopadá mnohem tvrději než na osobu fyzickou, zákon upravuje také specifické postihy zákazu přijímání dotací na dobu až 20 let nebo zveřejnění rozsudku. Rozhodně tím nejpřísnějším trestem, který může být právnické osobě uložen, je ekvivalent trestu smrti, trest zrušení právnické osoby. Ten ale může být soudem uložen pouze právnickým osobám se sídlem v České republice, jejichž činnost spočívala zcela nebo převážně v páchání trestných činů. Relativní vágnost tohoto ustanovení sice vedla několik dychtivých soudců ke snaze o systémové rušení trestaných společností, nicméně dnes již ustálená soudní praxe vyšších soudů ve spojení s důvodovou zprávou zákona vykládá toto ustanovení jako výjimečný trest k potírání organizovaného zločinu.

Hranice ukládání trestů příspěvkovým organizacím

Osobní působnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob se stává zajímavou, když pomyslíme, že i samotná Česká republika a její územně samosprávné celky jsou právnickými osobami, respektive jsou za ně zákonem považovány. Znamená to tedy například, že dotační podvody vysoce postaveného ústavního činitele by mohly založit trestní odpovědnost

státu potrestanou zákazem přijímání dotací či dokonce zrušením právnické osoby? Samozřejmě, že ne, ale právě zamezení absolutního výkladu tohoto ustanovení vedlo zákonodárce k výslovnému vynětí těchto dvou typů právnických osob z působnosti zákona. Kraje a obce nicméně zůstávají odpovědné při činnostech stojících mimo výkon veřejné moci.

Oproti tomu trestní odpovědnost příspěvkových organizací založených obcí (krajem) není zákonem nijak limitována. Přichází tak v úvahu například situace, kdy škola, příspěvková organizace zřízená obcí, bude trestně stíhána za jednání jejího ředitele spočívající v přijímání peněžitých darů za ovlivňování rozhodnutí o přijetí žáka ke studiu, a to i přesto, že její zřizovatel by trestně odpovědným v typově podobné situaci, tedy přijímání úplatků při výkonu veřejné

moci, nebyl. Kromě výše zmíněného trestného činu úplatkářství lze z činnosti příspěvkových organizací ještě uvažovat o spáchání trestných činů podvodu (§ 209 trestního zákoníku), zpronevěry (§ 206), pletich při zadávání veřejné zakázky a při veřejné soutěži (§ 257), zkreslování údajů o stavu hospodaření a jmění (§ 254), aj.

Na rozdíl od podnikající právnické osoby bude trestní soud při ukládání trestu příspěvkové organizaci značně omezen. Bude totiž povinen zvážit přiměřenost trestu z hlediska jeho dopadu na ekonomický základ zřizovatele, který bude uložením trestu bezesporu, byť nepřímou, postižen. Příspěvkové organizaci tak není možné uložit trest, který by výrazně ovlivnil hospodaření obce-zřizovatele, protože by tím rovněž došlo k omezení ústavní garance územní samosprávy. Není radno opomenout ani institut

přenesení trestní odpovědnosti na právního nástupce pachatele. Lze si tak představit situaci, kdy za trestný čin spáchaný zaměstnancem příspěvkové organizace bude v konečném důsledku odpovědný její zřizovatel či jiná příspěvková organizace daného zřizovatele, která se stala právním nástupcem organizace zaniklé. Je přitom nemyslitelné, aby trestní soud obci-zřizovateli zakázal naplňovat veřejné zakázky nebo vykonávat určitou činnost, čímž by výrazně omezil výkon její působnosti a de facto tak „trestal“ samotné občany.

V příštím vydání Věstníku AMG se budeme opět věnovat tématu trestně-právní odpovědnosti právnických osob, tentokrát se zaměřením na compliance programy jako účinné nástroje k vyvíjení právnické osoby z trestní odpovědnosti. ■

Přihlaste svůj projekt do Národní soutěže muzeí Gloria musaealis!

Od **1. ledna 2021** máte možnost podat přihlášku do **jubilejního XX. ročníku Národní soutěže muzeí Gloria musaealis**. Základní podmínky i další důležité informace naleznete na webových stránkách <http://www.gloriamusaealis.cz>.

Pokud jste se rozhodli k přihlášení Vaší výstavy, publikace či jiné aktivity, neodkládejte podání přihlášky na poslední měsíce soutěžního ročníku. Právě teď plánujeme výjezdy za přihlášenými projekty. Uvítáme proto, i s ohledem na zajištění cest, abychom se o Vašem záměru přihlásit se dozvěděli včas. Vaši přihlášku můžeme zpracovat i později. Nezapomínejte také, že výstavy a časově omezené počiny je nutno hlásit minimálně **20 pracovních dnů před jejich skončením!**

Nabízíme Vám pomoc při vytipování vhodných projektů a konzultaci při zpracování přihlášky.

Sekretariát Národní soutěže muzeí Gloria musaealis:

Mgr. Monika Benčová, tajemnice soutěže
Tel.: +420 224 210 037
Mobil: +420 736 438 611
E-mail: gloria@cz-museums.cz

